

De Buitenplaatsen van Kralingen

(Deel 2)

Door Robert J. Ligthelm

Slot Honingen

In de eerste column over de buitenplaatsen van Kralingen heb ik u geschreven dat langs de 's Gravenweg zich een interessant lint van buitenplaatsen heeft bevonden, waarvan er nog enkele over zijn.⁽¹⁾ Het mooiste stukje van Kralingen Oost is het Park Honingen: rond om twee schitterende vijvers bevinden zich fraaie 19^e eeuwse villa's. De geschiedenis van Kralingen en de 's Gravenweg is nauw verbonden met het Slot Honingen. Sinds de 13^e eeuw was het Slot gelegen tussen de 's Gravenweg en de rivier. De 's Gravenweg ligt er al vanaf de 12^e eeuw en is ouder dan het Slot. Het slot werd hier gebouwd op veengrond, hetgeen zoals Craandijk beschrijft de "zwaarte" van de fundamenten en de dikte der muren nadelig heeft beïnvloed.^(2,6) Hij bedoelde hiermee te zeggen dat het niet leek op de fundamenten van een sterk kasteel. De vraag is echter of het wel de fundering van het slot was die hij daar aantrof. Het ontleende zijn sterkte aan de ligging midden in de zeer grote vijver, waarvan de resten het Park Honingen vandaag nog zo aantrekkelijk maken. Deze vijver, waal of wiel, geheten was waarschijnlijk het restant van een dijkdoorbraak.^(2,3,4) van voor de bouw van het slot Honingen



Het slot Honingen in welstand.

Een waarschijnlijk denkbeeldige afbeelding in het jaar 1472. De prent is waarschijnlijk 2 eeuwen later vervaardigd en van een onbekende tekenaar⁽²⁾

zou een samentrekking zijn van Hogen en Ingen, dit laatste in de betekenis van land. In 1233 wordt ene Hugo beleend met Cralinghen. In 1244 wordt Honingen vermeld als de woning van Hugo Heer van Cralinghen, waarschijnlijk de zelfde man. Aangenomen wordt

dat de familie zijn naam ontleent aan het dan al bestaande dorp, dat dan overigens wel op enige afstand ligt. Onbekend is wanneer de Cralinghe's zich hier voor het eerst gevestigd hebben.



J. Kuijper kaart van Kralingen 1865, Suringar, Leeuwarden. De zwart-wit geblokte weg onder de plassen is de Oudedijk's Gravenweg. Met in rood een markering voor de locatie van Slot Honingen.

De verklaring voor de naam Kralingen zou "land van Karel" zijn verwijzend naar Karel de Grote.⁽²⁾ Wanneer het slot gebouwd is, is niet bekend, men neemt aan dat het teruggaat tot de vroege 13^e eeuw. Er wordt aangenomen dat eerst een donjon op de hoek van een eiland is gebouwd, waarbij al rekening werd gehouden met een toekomstige uitbreiding.⁽⁵⁾ In 1297 wordt het Slot Honingen, onder deze naam, voor het eerst vermeld in de oude archieven. Graaf Jan I van Holland verleent het recht van nakoop aan de Heer van Cralinghen op Slot Honingen. Het recht van nakoop gaf de heer het recht op de eerste koop van onroerende goederen in het Ambacht Cralinghen. In een andere acte uit hetzelfde jaar komt deze heer weer voor, hij blijkt Ogier te heten en sluit een leenakte af met een abdijs in Brielle.

Ogier wordt de zoon van Hugo genoemd, maar gezien het tijdsbeloop is hij waarschijnlijk de kleinzoon.^(3,5,6) Het slot blijft in het bezit van de Cralinghe's tot 1397. Via Ogier II, Gilles, Ogier III en tenslotte de erfdochter Gillesje komt door haar huwelijk in 1397 het slot in het bezit van de familie van der Leck, heren van Polanen. Een jongere tak van de Cralinghes zijn heren van Zuidwijck en Rodenrijs tot ook daar via een erfdochter het bezit in een ander geslacht overgaat, deze maal de Van Vianens. Het geslacht Van Polanens behoorde in het graafschap Holland en het hertogdom Brabant tot de hoge adel. Ze speelden een belangrijke rol in de Hoekse en Kabeljauwse twisten en leefden daardoor ook langdurig in ballingschap. De Van Nassaus komen via een huwelijk met dit geslacht naar de Lage Landen. Van de 40 erfelijke titels die Koning Willem Alexander gaan er 8 terug op de Van Polanens. Hoe vaak zij op slot Honingen verbleven is onduidelijk. In 1426 laat het stadsbestuur van Rotterdam slot Honingen slopen om te voorkomen dat de Hoeksen het zullen bezetten. (In het kastelen lexicon wordt overigens het jaartal 1351 al genoemd voor de sloop) Onder de laatste Van Polanen wordt het in 1462 herbouwd. Volgens de kroniek schrijver Simon van der Sluys was het een glorieus gebouw. De prent uit 1472 geeft een hierbij passend fantasiebeeld van het slot, deze prent dateert namelijk van twee eeuwen later. In 1485 al was het slot aan de familie Van Assendelft gekomen. Of dit door een huwelijk van Christina van Cralinghe van Polanen of door een huwelijk met de erfdochter Aleyd, vrouwe van Kijfhoek was blijft onduidelijk.⁽⁷⁾ De Van Assendelfts blijven tot 1657 ambachtsheren van Honingen en Cralinghen. Het vererft dan via zijn moeder Van Assendelft aan Johan Willem du Faget, die het dat jaar al verkoopt aan de stad Rotterdam voor fl.88.000. Hiervoor kreeg Rotterdam het slot Honingen, met omringende landen, de St Albrechts kerk bij het Kralingse Veer, de tol op de hoek van de Hoflaan en de 's Gravenweg, het veer van Kralingen naar IJsselmonde, welke al sinds 1333 aan de Heren van Cralinghen toebehoorde. Als laatste was het graf voor de Heren van Cralinghen in de Groote Kerk van Rotterdam (Nu Laurenskerk geheten) inbegrepen in de koop.⁽²⁾

De vraag is of de Van Assendelfts het slot ooit als woonhuis hebben gebruikt, in 1573 gebruikt de stad het om de watergeus Lumey gevangen te zetten. Overigens voert Nicolaas van Assendelft in diezelfde tijd wel rechtszaken omtrent zijn recht op de zwanendrift in de vijver te Honingen.⁽⁷⁾ Ook uit deze tijd zijn er geen uitvoerige beschrijvingen bekend van het slot, het wordt in een beschrijving "statisch" genoemd. Maar op 17^e-eeuwse prenten en ook ten tijde van de gevangenschap van Lumey wordt het bouwvallig afgebeeld. In 1671 stort de vierkante toren in, met het puin wordt de oude oprijlaan, de Hoflaan, geplaveid. In 1672 besluit het stadsbestuur de rest van het slot te slopen, enerzijds omdat ze geen geld hebben voor restauratie maar ook omdat ze bang zijn dat de oprukkende Franse troepen het zouden kunnen bezetten.

De Burgemeesters van Rotterdam verhuren het landgoed daarna aan een Mr Johann Kievit, de schoonzoon van Maarten Harpertszn Tromp. Hij verplicht zich tot het bouwen "ener speelhuys". Hiermee wordt een buitenhuis bedoeld. Hij komt later in ernstige problemen door corruptie. Zijn dochter moet het huurcontract uiteindelijk om financiële redenen opzeggen. Deze dochter zorgde overigens ook voor de lokale schandalen door ongehuwd op Slot Honingen een kind te baren. Ze huwt tien maanden later met de vader en worden zo de stamouders van de adellijke Speelman familie. Wanneer het huis in 1714 verhuurd wordt aan Aernout van Zuylen van Nyevelt wordt het "Huis Slot Honingen" genoemd. Gedurende de volgende anderhalve eeuw wordt het regelmatig aan nieuwe families verhuurd.



De overblijfselen van het 'Huys te Honingen' tekening gemaakt door Roelant Roghman tussen 1645 en 1649
(10)

Bekende Rotterdamse families als Van Teylingen, Rochussen, 's Jacob en Löhnis passeren de revue.⁽²⁾

Er is regelmatig sprake van verbouwingen aan het landhuis waarvan we geen afbeeldingen hebben, wel zijn er kaarten uit de tijd van Kievit en een uit de tijd van de afbraak.⁽²⁾

In 1874 valt definitief het doek over Slot Honingen, de stad Rotterdam verkoopt het terrein en het landgoed wordt ontwikkeld tot het nog bestaande hier boven geschetste villapark Park Honingen. De vijvers, de straatnamen (Hoflaan, Slot-laan, Polanenstraat, Vijverlaan en-weg) herinneren aan het voormalige slot. Aan de vijver staat een villa uit 1870 "Het Oude Slot" dat de herinnering wakker houdt. Rondom deze tijd heeft Ds. Craandijk op zijn wandelingen rondom Rotterdam dus ook beschreven dat er nog fundamenten zichtbaar waren.^(2,3,6,8) Mede op grond van deze beschrijving heeft de gemeente Rotterdam het gebied in 2008 bestemd tot een locatie met archeologische waarde.⁽⁹⁾

We zullen het dus moeten doen met een aantal fraaie afbeeldingen die we van het Slot Honingen hebben, namelijk de drie tekeningen die Roelant Roghman (1617-1692) van de ruïne van Honingen maakte vlak voordat deze geheel gesloopt werd.⁽¹⁰⁾ Ook is er een tekening, uit de jaren rond 1725, van Abraham Rademaker van het slot Honingen, dat toen echter reeds gesloopt was. Het moet dus naar voorbeeld van een oudere tekening gemaakt zijn die helaas onbekend is.⁽¹¹⁾

Literatuur

- (1) Wiersum Dr E, "Kralingsche Buitenplaatsen III" in: *Rotterdams Jaarboek, (bandVII)*, Rotterdam 1919 114-124.
- (2) Pot J.E. van der, "De nadagen van Slot Honingen" in: *Rotterdams Jaarboek* Rotterdam 1940 113-126.

- (3) Verheul, J, *Kralingen en 's Gravenweg als mede oude merkwaardige buitenhuizen en boerenhofsteden aan dien weg* (Arnhem, 1978, 5^e druk 0 7-35 De 1^e druk verscheen in 1932. Bewerkt door Leen Molendijk.
 - (4) Hoek, C., 'Begraven hofsteden in het Maasmondgebied', in: *T.J. Hoekstra, 1981, Liber Castellorum. Veertig variaties op het thema kasteel* (Zutphen 1981) 41.
 - (5) Stöver, J; Collette V. et al *Kastelen en Buitenplaatsen in Zuid-Holland* (Zutphen 2000) 32.
 - (6) Craandijk J. Bijdrage tot de geschiedenis van de ambachtsheerlijkheid Cralingen en het Slot Honingen, benevens genealogische aantekeningen betreffende hunne bezitters in *Rotterdamsche Historiebladen tweede afdeling geschiedkundige stukken 1876-I* 549-592.
 - (7) ES: Europäischen Stammtafeln, Neue Folge: XXXVIII, 152-153.
 - (8) *Craandijk J, Wandelingen door Nederland met pen en potlood (Digitale bibliotheek der Nederlandse Letteren 1875 deel 1)* 14-15.
 - (9) <http://www.rotterdam.nl/GW/lma-ges/BOOR/PDF/Lijst%20van%20Archeologisch%20Belangrijke%20Plaatsen%20Rotterdam-versie%202009.pdf>
 - (10) *Wyck van der H.W.M., De kasteeltekeningen van Roelant Roghman (Alphen aan den Rijn 1989)* 101-103.
 - (11) *Beelaerts van Blokland W, C.Dumas, De Kasteeltekeningen van Abraham Rademaker (Zwolle 2005)* 202.
 - (12) Stadsarchief Rotterdam
http://collecties.stadsarchief.rotterdam.nl/publiek/detail.aspx?xmlDes-cid=950144&tag=&view=lijst&volgnummer=2&positie=24&beschrijvingssoort=157879244&doc_beschrijvingssoort=157879244&a_z=%5BARGS_PLACEHOLDER%5D (geraadpleegd 29-1-2017)
- Documentatiecentrum NKS (geraadpleegd op 23-1-2017)
- <http://www.kastelen.nl/start-kastelenlexicon-nederland.php> (geraadpleegd 29-1-2017)



Huis Slot Honingen in 1818 op een kaart van J.Munro. Het huis ligt vrijwel midden in de plattegrond, met rechts en er boven de vijvers, er omheen de tuinen. Rechts bevindt zich de Hooghen Zeedijk (Nu Honingerdijk). Links is de 's Gravenweg, en onder loopt langs het landgoed de Hoflaan. (2,12)



Kasteel Nederhorst tijdens de excursie van VKHZ op 22-10-2016. Foto: J.H.A.M. van der Kooij

Kasteel Nederhorst, eigenaren

(Excursie object VKHZ 22 oktober 2016)

Verzamelde gegevens: J.C. Brandhorst
Bewerking: C.O.A Schimmelpenninck van der Oije

Grenswijzigingen maken dikwijls een historische betekenis onzichtbaar. Zo was de overgang van Loevestein in het begin van de 19^e eeuw van Holland naar Gelderland een administratief begrijpelijke ingreep. Maar Loevestein als steunpunt in Holland tegenover Gelderland, verdween geheel uit beeld. Met Nederhorst deed zich een vergelijkbare situatie voor. Was het juist ontstaan als steunpunt van Utrecht in de richting van Holland, de grenswijziging in 1819 bracht Nederhorst in Holland waarmee de oorspronkelijke betekenis als Stichtse vesting verloren ging.

Het kasteel is gelegen in Nederhorst den Berg aan de Vecht. Kerk en kasteel zijn gebouwd op een stuifduin, hetgeen de naam 'ter horst' kan verklaren. Die naam Horst komt in Utrecht overigens op verschillende plaatsen als kasteel voor. Het kasteel van bisschop Godfried van Reenen werd Bisschopshorst genaamd, dat onder Hoogland kreeg de naam Hogerhorst, het kasteel van de familie van Wulven in het land van Montfoort werd Wulverhorst en het kasteel Horst bij Den Berg werd Nederhorst genoemd.



Het wapen van de heerlijkheid Nederhorst den Berg werd door de Hoge Raad van Adel in 1818 bevestigd en omschreven als golvend gedwarsbalkt van goud en rood van acht stukken. Dat wapen is ontleend aan het wapen van het middeleeuwse geslacht Van Wulven.

De stichtingsdatum van Nederhorst in het Nederkwartier van het Sticht van Utrecht, is onzeker. Het behoorde in 1301 als allodiaal (vrij) bezit aan Alfert van Wulven, die "mijn huus totten Hurst, dat gelegen is tot Hurstwerde binnen den utersten grachten" opdroeg aan Guy van Henegouwen om het in leen terug te krijgen. Alfert van Wulven nam in 1317 de naam Van der Horst aan. Acht generaties uit dit geslacht volgden elkaar op gedurende ruim twee en een halve eeuw. Leden van dit geslacht vervulden belangrijke militaire en bestuurlijke functies.

Nederhorst komt zowel voor als een Hollandse leen en als een Stichtse leen. De ligging was strategisch aan de rand van het Sticht Utrecht in de richting van Holland. Het begin zal een woontoren zijn geweest, die ter verdediging van een gracht werd voorzien. Om het beter bewoonbaar te maken zal de woontoren met een woonvleugel zijn uitgebreid. In 1536 is Nederhorst opgenomen onder de ridderhofsteden van het Sticht, waarmee het huis een duidelijke status kreeg, waarvan ook de eigenaar profiteerde. In 1560 werd Dirk van Zuylen van der Haer de leenopvolger. Na een proces werd Herman van Zuylen in 1566 eigenaar van Nederhorst. In 1579 verkocht hij het kasteel aan Goert van Reede tot Saesfeld, heer van Amerongen en Zuylestein (1516-1585). Hij vervulde functies aanvankelijk in Overijssel, later in Utrecht. Vier generaties Van Reede bezaten het kasteel, dat in die periode zijn grootste bekendheid kreeg. De kleinzoon van Goert van Reede, Gerard geheten (1588-1648), liet in 1629-1631 een vaart graven welke de stad Utrecht een kortere weg bood naar de Zuiderzee. De vaart kreeg de naam Reevaart als herinnering aan Gerard van Reede.

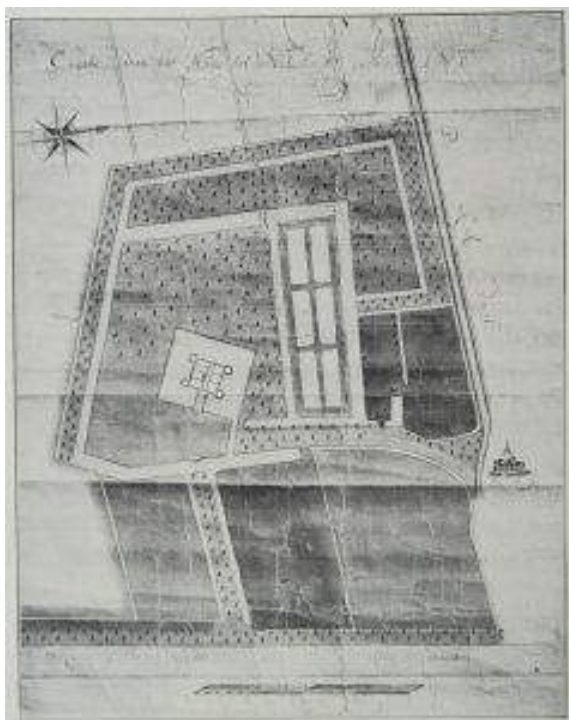


Nederhorst door Roeland Roghman (1647)

Op een tekening van Roeland Roghman uit 1647 is Nederhorst afgebeeld als een langwerpig gebouw met op elk van de hoeken zeskantige torens.

Het kasteel zal in deze tijd zijn uiterlijk hebben gekregen. Een volgende Gerard van Reede

(† 1670) verkocht het kasteel in 1652 aan zijn schoonvader Adam van Lockhorst, heer van Zuylen. Deze vermaakte Nederhorst aan zijn al jong vermogende kleindochter Anna Elisabeth van Reede (1652-1682), gehuwd met haar stiefbroer Hendrik Jacob van Tuyll van Serooskerken (1642-1692). Deze vervulde verschillende functies in Utrecht. Hij erfde onder andere Zuylen van zijn vrouw. Het echtpaar droeg Nederhorst over aan de eerder genoemde Gerard van Reede, die aldus opnieuw met Nederhorst werd beleend. Na zijn overlijden werd zijn dochter met het kasteel beleend. Het kasteel had in 1673 van Franse troepen te lijden gehad. Enkele jaren na het overlijden van Van Tuyll werd Nederhorst in 1695 openbaar geveild door de voogd van de minderjarige kinderen van het echtpaar Van Tuyll-van Reede, Reinout Gerard en Trajectina Anna Elisabeth.



Caarte van het Huijs tot Nederhorst, Ao 1700 van de landmeter Bernard de Roy. Archief Nederhorst, verloren gegaan tijdens de brand van 10-1-1971

Koper werd de voogd zelf, Godert Willem van Tuyll van Serooskerken (1648-1708), lid van de Staten van Utrecht. Diens zoon Godard (1691-1757), eveneens lid van de Staten van Utrecht, liet het kasteel na aan zijn zuster Dorothea, sedert 1719 douairière Georg Wilhelm von Hohendorff, die het in 1757 terstond verkocht aan haar neef Jan Arend Godert de Vos van Steenwijk (1713-1779). Deze bleef op

zijn bezittingen in Overijssel wonen. Zijn moeder, Susanna Elenora van Tuyll van Serooskerken (1679-1750) was een dochter van Godert Willem van Tuyll van Serooskerken.



Foto: J.H.A.M. van der Kooij

De Vos van Steenwijk vervulde vele functies in en voor Overijssel. Deze verkocht Nederhorst op zijn beurt in 1774 aan John Hope (1737-1784), koopman en bankier, raad en schepen in Amsterdam. Diens drie zonen: Thomas, Adrian Elias en Henry Philip werden gezamenlijk eigenaar na het overlijden van hun vader in 1784. Zij schonken in 1790 aan de kerk van Nederhorst een klok. Was de ingang waarschijnlijk aanvankelijk in het onderhuis, zoals een gravure uit 1697 laat zien, in 1708 is de ingang door middel van een stoep naar de hoofdverdieping gebracht, terwijl daarboven een balkon is gemaakt. Het westelijk deel van Nederhorst zal het oudste zijn. Tekeningen van Bernard de (du) Roy uit 1700 en van J. van Staden uit 1713, inmiddels verloren gegaan, tonen de tuinaanleg in die tijd aan. Het huis heeft een eenvoudige en duidelijke plattegrond.

Bij de nadering van de Fransen weken de gebroeders Hope uit naar Engeland en lieten het beheer van Nederhorst over aan de predikant Henricus Rappardus. Deze was in 1729 in Vianen geboren en werd in 1754 predikant in Nederhorst den Berg. In 1801 ging hij met emeritaat. Rappardus werd vervolgens in 1803 door koop eigenaar. De heerlijke rechten en de leenband waren al in 1795 opgeheven. Na zijn overlijden in 1807 werd Nederhorst openbaar verkocht en kwam in handen van Hans Hendrik van Haersma (1761-1825). Van Haersma had voor 1795 in Friesland functies vervuld; in 1815 werd hij lid van de Raad van Amsterdam. Na het kinderloos overlijden van zijn vrouw in 1823 werd haar

minderjarige nicht jonkvrouw Constantia Jacoba Agnes Warin eigenaresse (1820-1902). Met haar eveneens ongetrouwde zuster heeft zij Nederhorst vele jaren bewoond. Voor het dorp was zij een weldoenster. Ook haar moeder heeft op Nederhorst gewoond, waar zij in 1859 is overleden. Freule Warin zou volgens bericht in 1846 in het huwelijk treden met mr. J. van de Poll, doch van een huwelijk is niet gebleken. De eigenaresse overleed ongehuwd in 1902 en liet het huis na aan haar minderjarige neef Godert Jacob Karel baron van Lynden (1886-1964), later burgemeester van Baarn. Zijn vijf kinderen uit het eerste huwelijk zijn alle op Nederhorst geboren. Zijn vader heeft Nederhorst eerst bewoond. Het kasteel kreeg in 1913 van het Nederlandse Rode Kruis de status van noodhospitaal. Door koop werd Frederick Otto graaf van Bylandt (1874-1948), militair in Pruisische dienst, in 1923 eigenaar. Het gehele bezit is dan ruim 16 ha groot. In deze tijd werd centrale verwarming in het kasteel aangelegd. Gedurende WO II werd het kasteel bewoond door families die hun huis waren kwijtgeraakt. Het huis kwam in verval en na de oorlog was het praktisch onbewoonbaar.



Foto: Albert Speelman

Door de vloeren was het dak zichtbaar en overall groeiden zwammen in het hout en in

het metselwerk. Graaf van Bylandt, verkocht het kasteel in 1947 aan projectontwikkelaar N.V. Amstelburcht, waarna het in 1959 door verkoop overging naar Jan Lourens Jonker († 2002).

Hij bracht Nederhorst in 1971 in de Harmine Wolters Stichting, genoemd naar zijn in 1994 overleden echtgenote. De restauratie van Nederhorst werd energiek aangepakt. Ook de bijgebouwen werden hersteld. Helaas brak op Nederhorst op 10 januari 1971, toen de restauratie vrijwel was voltooid, brand uit.

Vanaf de eerste verdieping was er behalve metselwerk vrijwel niets meer over. Met de brand gingen behalve het oude interieur, ook het archief en een collectie klokken verloren. Toch werd de schade geheel hersteld en de restauratie voltooid in 1973. Ook een klokkencollectie werd opnieuw opgesteld. De brug met bordes werd vernieuwd en één van de torens kreeg een nieuwe fundering. In het kasteel is gevestigd geweest Toonder Studio's en Filmstudio Geesink, die de animaties maakte van Loeki de Leeuw, bekend van de STER reclame. Ook werden op Nederhorst misdaadfilms opgenomen. Thans is een gedeelte als kantoor verhuurd.

Een eeuw na het graven van de vaart werd een monumentaal toegangshek geplaatst. Dat hek is nog steeds bijzonder fraai. De tuinvazen staan op het voorplein van het kasteel. Na de demping van de Reevaart omstreeks 1970 is het smeedijzeren hek van de steiger aan de achtergevel van het kasteel geplaatst.



Het smeedijzeren hek. Foto: B. Rink

De formele tuinaanleg is bij Nederhorst nog altijd goed te herkennen. Wel zie je in afbeeldingen van het huis uit de 19^e eeuw, dat de bomen zijn uitgegroeid, zodat het kasteel lijkt in een bos te zijn gelegen.

In de kerk zijn een aantal rouwborden te zien en een Bätz orgel, dat gefinancierd is door de freules Warin. De plaquette van deze twee dames is in de muur gemetseld.



Plaquette van de freules Warin. Foto: B. Rink

In één van de kerkranken is een medaillon aangebracht dat kasteel Nederhorst voorstelt. Waarschijnlijk heeft de gravure naar C. Specht als voorbeeld gediend.



Kerkraam. Foto: J.H.A.M. van der Kooij

Samenvatting bouwgeschiedenis

In het huidige huis zijn nog enkele elementen terug te vinden uit de tijd van het geslacht Van der Horst, waarvan leden tot 1560 Nederhorst bewoonden. Waarschijnlijk dateert het huidige huis met de vier hoektorens uit omstreeks 1635 ten tijde van Gerard van Reede (1588-1648), een situatie die de tekeningen Roelant Roghman uit 1647 weergeven. Het kasteel werd in 1673 door Fransen in brand gestoken en weer hersteld.

De tuin was voor 1700 eenvoudig geometrisch aangelegd, terwijl een tekening uit 1713

een ontwerp laat zien met een barokke aanleg en een middenas. Aan het einde hiervan aan de Vecht werd een fraai hek geplaatst. Tussen 1697 en 1719 werd de ingang gewijzigd en naar een hogere verdieping gebracht. Waarschijnlijk is er daarna weinig veranderd. Pas in 1902 is het kasteel gerestaureerd. Na de Tweede Wereldoorlog raakte het huis in verval. Herstel volgde vanaf 1960, doch na een brand in 1971 moest men opnieuw beginnen. Die restauratie kwam in 1973 gereed.

Literatuur

W.A. Beelaerts van Blokland, H.E. van Gelder, W. Wynaendts van Resandt, K. Sluyterman, *Nederlandsche kasteelen en hun historie*, deel 2. Amsterdam 1914, 91-116: Nederhorst, met tafel XVII en met talrijke afbeeldingen en eigentijdse foto's.

R. Meischke, "Het kasteel Nederhorst den Berg", *Amstelodamum. Maandblad voor de kennis van Amsterdam* 44 (1957), 86-91.

J.D.M. Bardet, *Kastelenboek provincie Utrecht*. 5^e dr. Bussum 1975, 181-183.

J.W. Groesbeek, *Middeleeuwse kastelen van Noord-Holland. Hun bewoners en bewogen geschiedenis*. Rijswijk 1981, 240-245.

C.P.M. Leurs, "Kasteel Nederhorst. Dertig jaar restauratie- en subsidieperikelen in een notendop", *Tussen Vecht en Eem. Tijdschrift voor regionale geschiedenis* 11 (1993), 86-93.

H.L. Janssen, J.M.M. Kylstra-Wielinga, B. Olde Meierink, *1000 Jaar kastelen in Nederland. Functie en vorm door de eeuwen heen*. Utrecht 1996, 150 en 154.

H. (M.J.) Tromp, "Een kasteel in het 'Groene Hart': Nederhorst den Berg", *De Woonstede door de eeuwen heen* 127 (2002), 26-35.

R.W.Chr. Dessing, J. Holwerda, *Nationale gids historische buitenplaatsen*. Wormer 2012, 26.

H.W.M. van der Wyck, W. Th. Kloek, J.W. Niemeijer, *De kasteeltekeningen van Roelant Roghman*. 2 delen. Alphen a/d Rijn 1989-1990. In deel 1 afbeeldingen 137: Nederhorst van nabij met de toegangsbrug, 1647 (particuliere verzameling Londen).